

Тема: Робота з дитячою книжкою. Національні та народні символи України. Національні символи. Народні символи.

Мета: Формувати у школярів ціннісне ставлення до Батьківщини, українського народу; розширити кругозір учнів про рідну Україну, про народні символи; викликати інтерес до пізнання своєї Батьківщини; розвивати в учнів почуття гордості за славне минуле рідного народу, національної самосвідомості та громадянської активності; виховувати прагнення примножувати своєю працею здобутки українського народу.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Ось дзвінок нам дав сигнал —
Працювати час настав.
Працювати починаймо.
Сядьте, діти, всі гарненько,
Руки покладіть рівненько, голову вище підійміть,
Свої плечі розведіть, мені, діти, усміхніться,
Веселіше подивіться.

II. Підготовчий етап. Мотивація діяльності. Оголошення теми уроку

Сьогодні у нас — незвичайний урок. Сьогодні ми зробимо ще один крок в країну чудову, в країну відому, що так нас чекає й збагачує мову.

На землі великій є одна країна:
Гарна, неповторна, красна, як калина.
І живуть тут люди добрі, працюваті
І, скажу по правді, ще й талановиті.
Землю засівають і вірші складають,
На бандурах грають і пісні співають.

- Діти, як ви думаєте, про яку країну йдеться розмова у вірші?
- Правильно. Мова йдеться про нашу неньку Україну.
- Діти! Сьогодні на уроці позакласного читання ми продовжимо знайомство з символами нашого народу, поговоримо про історію виникнення народних оберегів.

Народи світу розрізняються між собою одягом, звичаями, традиціями. У кожного народу є свої національні святині, улюблені речі, дерева, тварини. Українці мають свої традиції, що споконвіку шанують і бережуть.

- Які ви знаєте групи символів України? (Державні, народні.)
- Назвіть державні символи України.

Національні символи - це свідчення високого духу нашого народу, його історичних прагнень, унікальності, своєрідний генетичний код нації.

Державний Гімн - це закріплена в законодавстві країни музично-поетична емблема держави, яка через систему (набір) музично-поетичних образів виражає певне коло ідей політичного характеру та символізує суверенну державу. Державний Гімн України - це національний гімн на музику М.Вербицького.

Назвіть народні символи України. (Верба, калина, рушник, писанка, віночок.)

Слайд №1

Рідна хата — наша берегиня. Вона зігріта теплом материнської любові, осяяна мудрим усміхом батька. У цій хаті люди народжувалися, жили й помирали, щоби поступитися місцем прийдешнім поколінням. У ній — корінь нашого роду, все одвічне, як життя, святе, як мамина пісня. Вона — символ добра й надії. Долею суджено їй бути білою. Бо в Україні і хата біла, і сорочка весільна, і свита. Біла, бо це — символ чистоти, морального здоров'я, душевної краси.

В українській хаті **піч** також вважалася оберегом. Піч займала багато місця, але господарі за цим не жалували. Бо піч, казали в народі, то друга мати: і обігріє, і обсушить, і нагодує. І кожна доросла людина знає, що для

опалення печі треба мало дров. Та й жар вона тримає довго, чим зігріває житло.

Піч – це оберіг родинного єднання. У хаті вона завжди займала внутрішній кут з боку дверей. За своїм призначенням піч виконувала багато функцій. Одна з вагоміших – це збереження домашнього вогнища, за віруванням вважалася основним оберегом дому від злих сил.

А я хочу розказати ще про один оберіг – **криницю**. У сиву давнину криниці будували на перехресті вулиць. Їх копали до літнього свята Івана Купала. У першій криничній воді дівчата обмивали вінки, а парубки обливали дівчат цією водою. Біля криниць у свята люди збиралися на посиденьки. Тут лунали пісні кобзарів. У народі криниці символізують Батьківщину, родинну домівку, пам'ять роду.

Важливим родинним оберегом в Україні є свячена вода. Наш народ здавна приписує їй велику чудодійну силу. Свяченою водою люди кропили все своє господарство, домівку, щоб відігнати нечисту силу. Свята вода символізує здоров'я, силу і красу.

Було повір'я в Україні, що **сорочка**, вишита і подарована на добро, на хороше життя, буде оберігати людину. Сорочку вишивали і дарували рідним: дитині, братові, нареченому, чоловікові. Улюблений колір вишивки – червоний, символ любові, а чорний – журба. Вишивкою прикрашають комір, рукави. Майстрині вкладали у виріб не тільки хист і здібності, але й душу.

Кажуть, в українській хаті, як у віночку, бо вона так красиво прикрашена **рушниками**. До родинних оберегів належить і вишитий рушник. Він завжди був символом життєвої дороги, ним прикрашалися ікони, сімейні портрети, вікна.

Ознакою охайності і працьовитості кожної жінки є прибрана хата, а у ній — чистий рушник. На Україні є звичай перев'язувати рушниками сватів у разі згоди дівчини на одруження. Під час шлюбу молоді стають на весільний рушник, накривають рушником хліб на столі.

Коли син вирушав з дому у далеку дорогу, мати дарувала йому рушник, як оберіг від лиха і бажала, щоб рушничком йому слалася дорога у житті. Рушник передавали як оберіг з роду в рід, з покоління в покоління. Без рушника, як і без пісні, не обходилося жодне сімейне свято.

Слайд №2

Хліб — символ життя. З давніх-давен він у великій пошані в народі. Недаремно в молитві до Бога «Отче наш...» люди як великої милості просили не позбавляти їх хліба, бо він не просто основа життя, а саме життя. Споконвіку хліб називають святим.

Важливу роль відіграє хліб в обрядах і звичаях українців. Він із людиною від народження й до смерті. З хлібом ідуть на родини, хрестини, новосілля, сватання. На знак згоди дівчина подає хліб на вишитому рушнику сватам, хлібом мати благословляє до вінця, з хлібом і зустрічає молоде подружжя. А який гарний весільний коровай, про який говорять: «Зорями уквітчаний, місяцем оперезаний».

З хлібом-сіллю на вишитому рушнику зустрічають в Україні найпочесніших гостей. Він — ознака гостинності українського народу. З хлібом на вишитому рушнику навесні йшли оглядати поле, сіяти, жати.
А зараз попрацюємо з підручником.

Робота з оповіданням І. Сенченка «Хліб святий»

Сьогодні на уроці ми познайомимось із оповіданням Івана Сенченка «Хліб святий».

Іван Сенченко Проза Усна народна творчість

Принесла баба хліб з магазину. Катруся не голодна була. Покуштувала і аж ніс зморщила:

— Фе, який поганий!

Бабуся розсердилася і почала навчати внука:

— Так ніколи не можна говорити на хліб. Коли він чомусь не подобається, кажуть: «Хліб так негарно випечений...»

— А Юрчик теж не шанує хліба,— насупилася Катруся. — Не доїв надворі шматочка і кинув на землю. Потім із Сергієм почали його футболити...

— Ай, як негарно!— розгнівалася бабуся. І сказала внучці:

— І сама ніколи так не роби, і Юрчикові не дозволяй. Не доїла — однеси, у хлібницю поклади, пізніше доїси. А коли хтось кине на землю

— накажи підібрати. Топтати хліб не можна. Хліб дає людям життя. Без хліба ж — голод, смерть. Скільки на світі людей перемерло без хліба! Хліб святий.

Катруся задумалася. Потім притулилася до баби: — Я більш ніколи не буду погано казати про хліб і не розкидатиму. І Юрчикові не дозволю. Тільки не треба сердитися на мене. Приголуб мене...

Бабуся поклала руку на голову внучці і пригорнула її до себе.

- Між ким відбулася розмова?
- Чи схвалюєш ти ставлення Катрусі до хліба?
- Яку пораду дала дівчинці бабуся?
- Чи добре вчинила дівчинка, коли наскаржилася на Юрчика?
- Підготуйся до читання оповідання в особах.
- Як ти розумієш слова бабусі: «Хліб дає людям життя»?
- Поясни назву оповідання.
- Склади текст-міркування за поданим заголовком, початком і кінцем.

ЧОМУ ПОТРІБНО БЕРЕГТИ ХЛІБ

Хліб-праця багатьох людей.

Без хліба немає життя на землі...

- Поміркуй, що ти можеш зробити для того, щоб хліб ще більше шанували

Слайд №3

- 1. Словникова робота (Покуштувала, зморщила, насупилась)**
- 2. Читання оповідання І. Сенченко «Хліб святий» кращими учнями.**
- 3. Самостійне читання тексту учнями.**
- 4. Питання на розуміння прочитаного.**
 - Що Катруся сказала про хліб? Чому вона так сказала?
 - А як Юрко поводить із хлібом?
 - Чому бабуся навчала внучку?
 - Чи зрозуміла дівчинка свою помилку? З яких слів це видно?

- Чому оповідання носить таку назву?
- Яка головна думка?

5. Читання тексту в особах.

Слайд №4

6. Давайте повторимо правила поведінки із хлібом.

- Не можна хлібом гратися.
- Не бери зайвого хліба.
- Хліб потрібно доїдати.
- Не залишай крихти на столі.
- Черствий хліб віддай тваринам або птахам.
- Можна посушити сухарі, зробити грінки і т. д.

Запрошую другу групу «Калинка»

Слайд №5

Вінки належать до українських національних символів-оберегів. Українські дівчата влітку ходили з непокритою головою, обвиваючи її стрічкою, а на свята надягали вінки. До українського віночку вплітали різноманітні квіти, а всього в одному вінку могло бути до 12 різних квіток.

Кожна квітка у віночку щось символізувала. Безсмертник – символ здоров'я, деревій – нескореності, барвінок – життя і безсмертя людської душі, цвіт вишні і глідів – символ материнської відданості, калинка – символ краси та дівочої проди, любисток – символ відданості, а волошка – вірності, ромашка – символ дівочої чистоти, румя, мальви та півони – щастя, надії та любові, хмель – символ п'яності та розуму. Мали – символ печалі та смутку.

Рослини-обереги. Український віночок

Калина є символом дівочої краси, кохання, вірності. З давніх-давен вона – символ рідної землі, батьківської хати. Тому й садять калину біля хати, щоб не переводився рід, біля колодязів, щоб вода була здоровою і смачною.

Калина — лікарська рослина. Свіжі ягоди з медом вживають при кашлі, серцевих захворюваннях. Вона регулює тиск крові. Соком калини навіть вмивалися, щоб обличчя рум'янилось. Калину люблять і люди, і птахи. Ягоди

в неї кислі і трохи гіркуваті, але додають сили і бадьорості. Проводжаючи сина в далеку путь, мати напувала його калиновим чаєм і в дорогу давала піріжок з калиною. А ще готують калиновий квас, варять кисіль, калинове варення. На великі свята поруч з короваєм неодмінно клали і ягоди калини..

Вчитель. Я хочу тут трішки додати. Великий український поет Т.Г. Шевченко дуже любив цю рослину. У «Кобзарі» він вжив слово «калина» 385 разів. Давайте пригадаємо деякі вірші. (діти з II групи)

**1. Тече вода з-під явора ярм на долину.
Пишається над водою червона калина.**

**2. Защебече соловейко в лузі на калині —
Заспіває козаченько, ходячи по долині.**

**3. Сонце гріє, вітер віє з поля на долину,
Над водою гне з вербою червону калину.**

- Про калину складено багато пісень. Давайте пригадаємо одну веселу українську народну пісню «Ой, є в лісі калина».

Фізкультхвилинка (співають пісню всі діти, виконують танцювальні рухи)

Українці здавна шанують **вербу**. Де тільки не використовували! Із вербових колод майстри видовбували посуд, човни. Плели різноманітні клітки, кошики, робили меблі, огорожі-тини. Весною рубали молоді вербові паростки і заливали їх водою. Через два—три тижні цей настій можна було вживати як цілющий напій. Широко використовується верба і у весняних обрядах. Шостий тиждень Великого посту називається Вербним. На Вербному тижні у церквах освячують вербові гілочки, а повернувшись додому, злегка вдаряють вербовими прутиками всіх рідних, промовляючи: «Не я б'ю, верба б'є. Великим будь, як верба. Здоровим, як вода, багатим, як земля, а вродливим, як весна.» Освячену вербу тримають біля ікон. Верба символізує силу, здоров'я і вроду людини.

Віночки з роду - віку були найкращою прикрасою дівчини, неодмінною ознакою національного українського одягу. Український віночок — не просто окраса, а й оберіг, «знахар душі», бо в ньому є така чаклунська сила, що болі знімає, волосся береже. Вплітали до віночка багато різних квітів, кожна квітка щось символізувала. Відомо, що вінок має складатись не більш ніж з 12-ти квітів. Зазвичай вінок робили не надто пишним, аби він

охайно прилягав до голови. **Мак** — квітка мрій, символ родючості, краси та молодості, **волошки** у віночку — символ людяності; **барвінок** — символ материнської любові, **ружа, мальва й півонія** — символи віри, надії та любові, **соняшник** — символ відданості й вірності; **лілея** — дівочі чари, чистота,. **Ромашка** у вінку приносила не лише здоров'я, а й доброту й ніжність. І обов'язково вплітали **калину** — символ дівочої вроди та нашої України.

Слайд №6

Птахи символи України

Лелека – священний птах для українців, покровитель сім'ї та рідного дому. Лелека – символ любові до рідної землі, туги за Батьківщиною. Українці для лелеки мали й інші назви – бусол, бузько, черногуз, гайстер. До цих пір збереглися прізвища Черногуз і Лелеченко, назви річок - Лелечий потік, Черногузка, Лелечиха, назви сіл - Боцянівка, Лелеківка, Черногузи. Зображення лелеки є на гербах районів України. Живе лелека біля людських осель. Якщо побачите лелеку, який стоїть на одній нозі і опустив дзьоба, знайте, - то він плаче. А як калатає своїм дзьобом, то так він радіє! На зиму лелеки відлітають до далеких країн за морем. Лелек вважають провісниками весни.

Журавель - названий «Божою птицею» або «птахом Сонця». Журавлині відльоти у вирій особливі. І не лише формою польоту - відомим журавлиним ключем або клином, а й самим змістом та метою осінніх та весняних перельотів. Коли люди бачать весняний журавлиний ключ, то кажуть, що це не журавлі, а «веселики» летять, та несуть з собою безжурну весну та щасливе літо.

Зозуля - символ суму і вдівства, весни і, водночас, нещастя, туги за минулим і страждань нерозважливої матері. Вона має віщий дар – «кукує» людині літа, щасливе або нещасливе заміжжя, тобто Бог доручив зозулі кувати довгі роки життя людям. Вона може бути передвісником доброго чи поганого врожаю: коли закує на голе дерево - бути голодному літу, а якщо дерево вже розпуститься - то чекай доброго врожаю.

Вперше почувши зозулю навесні, треба мати в кишені гроші, то будеш при грошах цілий рік. Вона першою вилітає у вирій і останньою звідти

повертається. Тому не встигає вона висидіти пташенят і підкидає яйця в чужі гніздечка. Але як би там не було, про зозулю в Україні ніхто зроду не говорив погано. У народних піснях її порівнювали з матір'ю, яка піклується про своїх дітей, називали м'яко "зозуленька-Матінка".

Ластівка - символ весни і відродження, добра і щастя. Вона - Божа пташка, а тому, вбити її - великий гріх; зруйнувати гніздо - накликати на себе велику біду. Благословенний той дім, на якому поселиться ластівчина сім'я. Ластівка є символом матері. З ластівкою пов'язано багато прикмет та повір'їв.

Соловейко - Свята і вільна Божа пташка, співець добра і кохання, символ весни і волі, високого натхнення і неперевершеного таланту. Виконати свою роботу так, як виконує свою соловейко, не здатен жоден інший птах: соловейко — найдосконаліший співочий талант пташиного світу. Навіть люди рівняються на нього, тому і кажуть про талановитого співака: «Співає, як соловейко»

Він - передвісник справжньої весни в лісах та гаях, але тільки тоді розпочинає оспівувати весну, коли нап'ється води з березового листа, і співає доти, поки не перецвітуть сади. Обсипається цвіт - поступово стихає солов'иний спів

ПІДСУМОК УРОКУ

Вчитель: Ось і підійшла до кінця наша розмова.

- Так про які народні символи ви дізналися на уроці?

- Діти, а про які обереги ви почули вперше?

Чи справдились ваші очікування?

Вчитель: Добре. Але на цьому наша зустріч зі звичаями та традиціями України не закінчується. Усі ви підготувалися до захисту свого звіту добре, запам'ятали про що говорили ваші друзі?

То зараз ми й перевіримо. Проведемо невеличке тестування. Відповідаючи правильно, ви прочитаєте ключове слово. Тож часу не гайте, працювати починайте.

ТЕСТУВАННЯ

1. Як називається предмет-охоронець?

М) Оберіг

Н) Пісня

О) Хата

2. Кущ – символ України?

Н) Малина

О) Калина

П) Шипшина

3. Умовне позначення якогось предмета або поняття? Л) Символ М)

Буква Н) Малюнок

4. Символ гостинності, дороги?

Н) Віночок

О) Рушник

П) Валіза

5) Коло із квітів це:

Д) Вінок

Е) Букет

Є) Екібана

6) Який рослинний символ росте біля ставу?

Г) Тополя

Д) Барвінок

Е) Верб

7) Хто є берегинею роду людського?

Ф) Святий Микола

Х) Бабуся

Ц) Мама

8) Що усьому голова?

Б) Хліб

Ю) Вода

Я) Капуста

Домашнє завдання .

Виконайте інтерактивне завдання до 28 листопада за покликанням.

Код доступу **8601983**

Попросіть учнів використати цей код,
відкривши посилання

<https://naurok.com.ua/test/join?gamecode=8601983>

Результати надайте на Human.